

Henny Glarbo: Privatarkiver fra tidsrummet 1660—1800 i Rigsarkivet. 209 s. (Munksgaard, 1952).

Med dette bind fortsætter Rigsarkivet den stærkt tiltagende udgivervirksomhed, der har kendetegnet tiden efter krigen, og som leder tanken hen på det første tiår efter Rigsarkivets nyorganisation i 1889. Arkivar Henny Glarbo er udgiver af den nye publikation, der som nr. 9 indgår i rækken af »Vejledende arkivregistraturer«. Indholdet falder i to afsnit, det første bringer registraturer over de enkelte arkiver medtagende brevskriverfortegnelser, det andet er et omfattende personregister til bogen. Et overordentlig brydsomt arbejde er her udført for at identificere de mange ellers ret ukendte personer, således at registeret i sig selv i mangfoldige tilfælde vil være en støtte for den, der arbejder med det 18. århundredes Danmarkshistorie. Bogen i dens helhed vil være et meget vigtigt hjælpemiddel for alle historikere, også for dem, hvis arbejde samler sig om et enkelt begrænset område. Dr. Kromans registratur over privatarkiver fra før 1660 og det nu foreliggende bind giver imidlertid baggrund for ønsket om en ajourført udgave af Erslevs efterhånden forældede registratur over privatarkiver fra det 19. århundrede eller i hvert fald et supplement til den.

Vagn Dybdahl.

Fridlev Skrubbeltang: Den danske husmand. Husmænd og husmandsbevægelse gennem tiderne. I. 323 s. (Det danske forlag, 1952).

50-året for oprettelsen af husmandsforeningerne på Sjælland, på Fyn og i Jylland, de såkaldte provinsielle sammenslutninger, fejrer De samvirkende danske Husmandsforeninger, der selv først kan datere sig fra 1910, med udsendelsen af dr. Skrubbeltangs husmandshistorie. Allerede i sin disputats »Husmand og inderste« har dr. Skrubbeltang beskæftiget sig med denne den gamle danske bondestands underklasse; men i det foreliggende værk udvides den tidligere bog til en samlet skildring af den danske husmands skæbne gennem tiderne.

Tung og trist har husmandens skæbne været; han tegner sig i Danmarkshistorien med bøjet ryg og lappede klæder præget af et umenneskeligt slid med ringe indtjeningsmuligheder. Standens liv var kun oplyst af de få personligheder, som ragede op, og som i kraft af deres særegne begavelse evnede at starte en bevægelse for at ændre forholdene, som f. eks. Peder Hansen, Lundby, der selv var husmand og den kendte agitator, skolelærer Rasmus Sørensen. De virkede begge på Sjælland i første halvdel af det 19. århundrede. Emnet kunne have fristet til et angreb på uretfærdighed og social uforstand, som kunne synes at have præget godsejerne og forøvrigt også gårdmændene, da disse sidste efter landboreformerne som klasse skilte sig afgørende ud. Med sin redelige forskerpersonlighed har dr. Skrubbeltang dog ganske undgået denne grøft. Hans bog er blevet en ærlig skildring af den danske husmand, et lærd værk, der bygger på omfattende studier (formentlig af hensyn til sin læserkreds uden kildehenvisninger, kun med et orienterende kapitel til slut), men også et i høj grad læseværdigt værk, krydret, som det er, med mange anekdotiske enkeltheder, der udvider og belyser teksten.

Medens det foreliggende bind, der omhandler husmandsstandens trængselstid ført frem til der kommer fart i reformerne i 90-erne, kulminerer i statshusmandsloven af 1899 og revisionen i 1909 sammen med oprettelsen af organisationerne indtil 1910, vil 2. bind bl. a. komme til at redegøre for jordlovene af 1919